

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

І.В. Герасименко¹, К.І. Галасун¹, В.В. Глущенко²

¹Черкаський державний технологічний університет

²Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН
України

Метою дослідження є представлення особливостей використання психолого-педагогічних технологій дистанційного навчання; звертається увага на спеціальні педагогічні технології дистанційного навчання, які ґрунтуються на компетентістному та особистісно-орієнтованому підходах в освіті.

Використання технічних засобів навчання сприяє підвищенню продуктивності навчально-виховного процесу тільки в тому випадку, якщо викладач добре уявляє і розуміє психолого-педагогічні основи їх застосування.

Вивченню психолого-педагогічних проблем ефективності використання комп'ютерів у навчальному процесі присвячені роботи Є. І. Машбіц, М. Л. Смультсон, Н. В. Тализіної та ін. Зокрема визначено, що зміни, які відбуваються в процесі роботи за комп'ютером, відносяться до пізнавальних і емоційно-мотиваційних процесів, до свідомого і несвідомого, впливають на особистісні та індивідуальні особливості студентів.

Психолого-педагогічні технології дистанційного навчання (ТДН) можуть виконувати функцію активізації процесу навчання, але на якісно іншому рівні: вони повинні відповідати вимогам сучасності і поєднуватися з ІКТ.

Серед педагогічних технологій найбільший інтерес для дистанційного навчання представляють ті технології, які орієнтовані на групову роботу студентів, навчання у співпраці, активний пізнавальний процес, віртуальні семінари, тренінги, роботу з різними інформаційними джерелами. Саме ці технології передбачають широке використання дослідницьких, проблемних методів, застосування отриманих знань у спільній або індивідуальній діяльності, розвиток не тільки самостійного критичного мислення, а й культури спілкування, уміння

виконувати різні соціальні ролі у спільній діяльності. Також використання психолого-педагогічних ТДН допомагає ефективно вирішувати проблеми особистісно-орієнтованого навчання. Студенти отримують реальну можливість відповідно до індивідуальних здібностей досягати певних результатів у різних галузях знань.

Особливістю освітніх технологій є випереджаючий характер їх розвитку по відношенню до технічних засобів. Справа в тім, що запровадження комп'ютера в освіту призводить до перегляду всіх компонент процесу навчання. В системі «студент – комп'ютер – викладач» велика увага повинна приділятися активізації образного мислення за рахунок використання технологій, які активізують праву півкулю мозку. А це означає, що подання навчального матеріалу має відтворювати думку викладача у вигляді образів. Інакше кажучи, головним моментом в освітніх технологіях дистанційного навчання стає візуалізація думок, даних та знань.

Реалізація дистанційного навчання вимагає застосування *спеціальних педагогічних технологій дистанційного навчання* [1]:

1) *кейс-технологія* – педагогічна технологія, заснована на складанні для студентів типового або індивідуального кейсу, що містить пакет з навчальною літературою, мультимедійним відеокурсом, віртуальною лабораторією та навчальними програмами, посібниками, фрагментами монографій з коментарями викладача, контрольними завданнями у вигляді тестів і т. д.;

2) *телевізійна технологія* – передбачає використання багатосторонніх відео-телеконференцій, односторонніх відеотрансляцій;

3) *Internet-технологія* – передбачає використання відео-конференцв'язку, Internet-радіо, Internet -TV, голосової пошти, E-mail, чатів, форумів.

Ці технології ґрунтуються на компетентістному та особистісно-орієнтованому підходах в освіті і використовують сучасні методи навчання, зокрема: метод проектів, навчання у співробітництві, ситуаційне навчання, проблемне навчання,

продуктивне навчання, метод «мозкового штурму», парне та колективне навчання [2].

Специфіка середовища, в якому перебувають студенти, кардинальним чином впливає на всі компоненти навчальної діяльності: навчальну мотивацію, навчальну ситуацію, контроль і оцінювання навчальних досягнень студентів.

У даний час реалізація дистанційного навчання все частіше відбувається у *віртуальному середовищі*.

Віртуальна реальність передбачає створення засобами спеціального комп'ютерного обладнання ефекту присутності людини в об'єктному середовищі. Для ефективного вирішення навчальних задач у дистанційному навчанні використовують такі Internet технології [3]:

- *віртуальні спільноти* – орієнтовані на спілкування, які допомагають розвивати комунікаційні компетентності студентів;
- *віртуальні світи* – надають можливість помістити студента в таку ситуацію, яку неможливо відтворити у реальному світі з практичних чи етичних міркувань, при цьому все що відбувається у віртуальному світі сприймається як частина реальності;
- *online-ігри* – спрямовані в першу чергу на взаємодію та спілкування, надають можливість розвивати соціально-психологічні компетентності, допомагають у вирішенні різних внутрішніх конфліктів. Крім того, досягнення успіху в таких іграх неможливе без партнерської взаємодії з іншими гравцями, а отже, ігри сприяють набуттю навичок співпраці.

Взаємодія учасників дистанційного навчання може бути побудована по-різному. Кожен з видів взаємодії має місце в дистанційному навчанні і є ефективним у певній навчальній ситуації.

Віртуальний освітній процес використовує особистісний освітній потенціал людини, який розвивається в тих областях, які суб'єкт сам для себе обирає. Віртуальний освітній простір суб'єкта відображає взаємозв'язок всіх сфер особистості: інтелектуальної, емоційної, ціннісно-смысловий, та поведінкової.

Процес розширення індивідуального віртуального освітнього простору відбувається в результаті зовнішньої і внутрішньої психічної діяльності самого суб'єкта, його самопізнання, взаємопроникнення зовнішнього і внутрішнього [4].

Обмеженість безпосереднього спілкування в дистанційному навчанні студентів з викладачами загострює увагу на важливому питанні: врахування психологічних особливостей використання ТДН, які багато в чому визначають ефективність навчання. Одним з найбільш важливих факторів ефективності навчання є осмисленість студентами навчального матеріалу, при цьому роль викладача полягає в максимальному розширенні смислового поля поданого ним матеріалу, його деталізація.

Іншим важливим фактором у дистанційному навчанні є формування навчального матеріалу, виділення його структури, ієрархії за критерієм значимості і підпорядкованості понять, що повинно допомогти студентові систематизувати отриманий матеріал. Необхідно уникати надлишку додаткових відомостей, щоб не відволікати студентів неважливими відомостями, фактами і даними. Потрібно уникати надмірного прикрашання навчального матеріалу художньою подачею, дотримуватися строго наукового стилю подання матеріалу. По можливості наповнювати навчальне заняття матеріалом одного смислового блоку.

Крім того, важливе значення має часовий аспект навчання. По-перше, принциповим є певний розподіл навчання у часі – необхідна частота занять, консультацій, обсяг навчального матеріалу. По-друге, повинна бути визначена певна тривалість подання матеріалу для розуміння нової теми, а також важливим є проміжок часу, що відводиться на переосмислення, самостійне і поглиблене вивчення матеріалу.

Важливою складовою дистанційного навчання є *контроль і оцінювання навчальних досягнень студентів*, який при дистанційному навчанні дещо ускладнюється. Це зокрема, пов'язано з проблемою аутентифікації особистості студента при контролі в дистанційному режимі. Широкого застосування набули такі види контролю:

- письмові завдання;

- тестування;
- комп'ютерне тестування в on-line-режимі;
- самостійні та контрольні роботи;
- реферати, есе;
- індивідуальні проекти;
- творчі завдання;
- портфоліо;
- курсові роботи (проекти);
- заліки;
- екзамени;

Більшість з цих видів контролю може бути використана у дистанційному навчанні, але при цьому існують певні особливості. Так у дистанційному навчанні комп'ютерне тестування доцільно використовувати для самоконтролю, поточного контролю, а також підсумкового контролю в присутності викладача.

Оцінювання навчальних досягнень студентів при дистанційному навчанні доцільно здійснювати з використанням модульної системи, яка надає можливість більш об'єктивно оцінювати знання, вміння і навички студентів, стимулює їх до регулярної самостійної роботи.

В організації модульної системи оцінювання навчальних досягнень студентів необхідно звернути увагу на такі особливості:

- розподіл усього курсу на блоки (модулі);
- дотримання календарного плану курсу;
- запровадження модульних контрольних робіт;
- визначення шкали оцінювання;
- доведення до відома студентів критеріїв оцінювання навчальної діяльності;
- відкритий доступ студентам для перегляду свого журналу оцінок.

При цьому за певні види робіт, виконувані студентами протягом усього семестру, виставляються бали, деяка кількість балів нараховується за екзамен чи залік, далі бали сумуються, і отримується підсумковий рейтинговий бал з дисципліни, який переводиться в національну шкалу і шкалу ECTS.

Важливим компонентом дистанційного навчання є *зв'язок між суб'єктами освітнього процесу*. Тому особливі вимоги ставляться до всіх характеристик зв'язку – технічних, організаційних, психолого-педагогічних.

Більшість дослідників звертають увагу на особливе значення організації міжособистісного спілкування в дистанційному навчанні. Також підкреслюється роль зворотного зв'язку в цьому процесі. Спілкування є основою будь-якого навчання, адже саме в спілкуванні передається соціокультурний досвід від викладача до студентів. При організації дистанційного навчання необхідно дотримуватися таких основних принципів ефективної взаємодії [5]:

- ретельна організація дидактичного діалогу;
- імітування діалогу в навчальних матеріалах;
- організація персональної підтримки студентів у період між очними заняттями: консультації, надання навчального матеріалу, в якому студенти можуть бути зацікавлені;
- розподіл часу між спільною діяльністю студентів дистанційного навчання і самостійною роботою студентів.

Психологи, що досліджують проблеми використання комп'ютерів у навчанні, вказують на необхідність пошуку таких видів роботи студентів з комп'ютером, виконання яких було спрямовано на інтелектуальний розвиток тих, хто навчається.

У ряді досліджень відзначається посилення пізнавальної мотивації осіб, які навчаються, з використанням комп'ютера. Це пов'язано з ефектом новизни, можливістю використання комп'ютера для самостійного здобування знань.

Література:

1. Туркот, Т. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / Т. І. Туркот. - К.: Кондор, 2011. – 628 с.
2. Смолин И.В. Методы активизации учебного процесса в торговом вузе. – К.: Вища школа, 1991. – 164 с.
3. Виртуальность как способ изучения реального мира.
URL: <http://younglinux.info/blender/virtualreality.php>.

4. Марчук Н. Ю. Психолого-педагогические особенности дистанционного обучения/ Марчук Наталья Юрьевна// Педагогическое образование в России 2013 № 4. – С. 78–85.
5. Хуторской А. В. Практикум по дидактике и современным методикам обучения. — СПб.: Питер, 2004. — 541 с.; ил. — (Серия «Учебное пособие»).

<https://docs.google.com/document/d/1LWkj5TETqspvi7Rj8POdM2nS4EeldX80LtsxEpmDkkA/edit>